

Colecția NADEJDA IOVU

Crăciunul la Chișinău

Există și la noi, în Republica Moldova, frumoase tradiții de Crăciun. Colinda este una dintre cele mai frumoase obiceiuri care au rămas până în ziua de azi. Așteptând cu nerăbdare sărbătorile de Crăciun, oamenii încearcă să-și exprime toată bucuria prin colind. Este o seară care nu te lasă să fii matur, dimpotrivă, intri într-o lume a copilăriei. Sunt multe și felurite tradițiile: se umblă cu "Căluțul", cu "Ursul", cu "Plugușorul", cu "Steaua".

Una dintre cele mai tradiționale obiceiuri din centrul Moldovei este "Căprița", considerat cel mai frumos și spectaculos obicei. "Căprița" se face astfel: se cioplește chipul caprei din lemn sau carton, după care se împodobeste cu cordeluțe, panglici de diferite culori, semnificând părul ei. Desigur, i se fac ochii, urechile și gura. Cine vrea, se îmbracă într-un cojoc, apoi își pune chipul sau masca pe față, dansând.

Căprița este însoțită de un cioban, de un medic care își va face datoria de a o vindeca și de mai mulți "jucători" care vor dansa cu căprița. Cum se lasă seara, ne întâlnim toți pentru a merge din casă în casă, neținând cont dacă suntem cunoscuți sau nu. Colindăm până după miezul nopții, bătând la uși și cerând voie să intrăm cu colindul. Deschizându-ne ușile, intrăm și începem a dansa în jurul caprei:

Vine capra de la munte
Cu steluță albă-n frunte,
Ța, ța, ța, căpriță, ța,
Pentru mine a-i dansa,
Numai zăhărel Ț-oi da!

Capra, nedorind să danseze, se face bolnavă, dar vine medicul și o lecuiește. Capra, dând din cap fuge din casă, așteptând în pragul ușii. Cei care rămân, sunt dăruiți, umplându-li-se pungile cu prăjituri, bomboane și alte lucruri dragi copiilor.

Baia Mare, 2003.

Colecția DUMITRU IUGA

Crăciunul în Săliștea de Sus

Pregătirile pentru Crăciun. Cu 1 zi sau 2 înainte, femeile frământă aluatul pentru pâine, colaci, dar fac și un *stolnic*, un colac mai mare, frumos împodobit cu figuri din aluat, care se așează pe masă și va sta tot timpul sărbătorilor. *Nu-i voie să se miște stolnicul* tot timpul celor 12 zile de sărbătoare - până la Bobotează -, se spune că se tulbură liniștea din casă, se ceartă, se strică bunăstarea de până atunci. Când frământă aluatul, femeile *ies în grădină cu mâinile pline de aluat* și, atingând pomii, rostesc: "Măr (prun, păr...), așa de rodit să sii pe la anu, cum stă aluatu pe mânurile mele!".

Drept
Ca funia-n sac.

De trei luni de când venim
N-auzim cocoși cântând
Numai pământu sunând
Și jidanii julisind
Cum să-l prindă pe Iisus
Care-i dus la munte-n sus.
Atunci Iisus le-o strigat:

- Dacă eu îs acela
Prindeți-mă, mă legați,
Cum îți vrea mă judecați!
Și Pilat s-o supărat,
Mâneci albe-o sufulcat,
Pe Iisus l-o apucat,
Sus pe cruce l-o suit
Și-acolo l-o pironit,
Cu sulița l-o străpuns,
Mult sânge apoi o curs
Din inima lui Iisus.
Maica Sfântă-o auzit
Și la l a și venit
Tot prin lin și prin pelin,
Păruț galben despletind:
- O, Fiucu Meu cel dulce,
Coboară-Te de pe cruce!
- Coborî-M-aș, coborî,
Nu pot lăsa creștinii,
Pentru limba păgânească
Nu las limba creștinească,
Pentru limba de păgân
Nu las limba de creștin.

De la Floare Ardelean, 19 ani, 1980.

2310

Sus la poarta cerului
Șade Maica Domnului
C-un pahar galben în mână,
Tăt închină și suspină.
Vin doi îngeri și o-ntreabă:
- Ce suspini, Măicuță dragă?
- Cum focu n-oi suspina
Că sunt oameni de-aceia
Ce lucră duminica
Și-aleargă la fogădău
Suduind pe Dumnezeu.

De la Floare Ardelean, 19 ani, 1980.

2311

Sculați, creștini, nu durniți
Și voi afară ieșiți,
Vă uitați la răsărit -
Steaua mândră ce-o ieșit,
O stea și-o lumină mare
Și-amândouă țin în cale
Și-amândouă se-ntrebară:
- Oare ce veste-i în țară?
- Veste bună avem iară
C-o născut Maica Fecioară

Și-a născut un Fiu frumos
Cu nume Iisus Christos,
Și-a născut nou Împărat,
Iisus Sfânt adevărat.

De la Ioan Sabadăș, 24 ani.

2312

Noi în sara de Crăciun
Lăudăm pe Cel Prea Bun,
Colindăm colinzi duioși
Pentru Domnul nost Christos
Care bine a venit
Și pe noi ne-a mântuit.
El, de-al nostru mare drag,
A părăsit cerescul prag
Și-a lăsat frumosul rai
Și-a venit pe-al nostru plai.
El aicea când sosește
Nime-n lume nu-L primește
Și umblă din poartă-n poartă,
Maica Sfântă-n sân Îl poartă
Ca să-și cate un locșor
Pentru scumpul pușor,
Locușor și-un legănaș
Pentru scumpul Îngerăș.

De la Ioan Sabadăș, 24 ani, 1980

2313

Dumnezeu, de la început,
Tată lumea o făcut.
Dumnezeu s-o supărat
Și bătaie-o rădicat
C-am fost tare păcătoși,
Nu ne-am rugat lui Christos.
Ne-am rugat la Precesta
Lumea s-o împăciuia,
Să-mpăciuia pe-Mpărați,
Să vie care-s chemați,
Tăți fiuții maicilor,
Bărbații nevestelor,
Tatăle coconilor.
Câți sunt duși din astă țară
Ei nu știu de astă sară
Și pe câți i-o prins rusu
Ei nu știu că-i Crăciunu.

De la Năstaca Mariș, 25 ani, 1980.

2314

Dumnezeu, de la-nceput,
Tată lumea o făcut,
Pe Adam și pe Eva
Ca să stăpâna lumea.
Și un șarpe veninos
A plecat o crangă-n jos
Și-o căzut un măr frumos.
Eva, iute-o alergat
Și în mână l-o luat

Când se aranjează casa pentru sărbătoare - mai demult nu se făcea brad - după lăicerul laiței sau lădoiului, în colțul mesei mândru împodobită cu fătoaie aleasă, cu stolnicul pus pe otavă, cu bunătăți (pancove, prăjituri, cozonac), se pune *un caier negru și un caier alb*, cu fusele care au puțin tort pe el: "Așa-i bine, să se pună, știm din tătărâmi".

Cetele de colindători se formează pe criterii de vârstă, dar și de sex. Copiii, băieți, umblă fără fete, care își fac ceata separat. Ei se adună pe criterii de vecinătate, rude sau de prietenie. Feciorii și fetele, ca și cei căsătoriți, umblă împreună.

Copiii, după ce au repetat la o casă pe tot timpul postului, încep colindatul către seară, cam pe la orele 16,00, până spre orele 9-10 seara. Apoi încep tinerii, iar după miezul nopții și către dimineață cei mai în vârstă. Ei merg la vecini, la prieteni, la rude, la oameni de seamă din sat. Prima dată e bine să colinde băieții.

Umblă la colindat și *ceterașii*, mai către ora 3-4 după miezul nopții. Sunt primiți în casă, cinstiți cu horincă și mâncare, dăruindu-li-se colaci, cârnați și alte bunătăți, mai rar bani.

În seara de Crăciun toate *porțile se lasă deschise* pentru a veni colindători. Cei care sunt acasă și nu le lasă deschise, li se fură porțile și sunt duse și ascunse în locuri inaccesibile, în zăpadă, pe lângă râu; unii nu și le găsesc numai la primăvară.

Lumina nu se stingea toată noaptea. Dacă se mai odihnesc căsenii, stau cu lampa trasă (acum lasă o lumină mai mică), iar când aud colindătorii fac mai mare lumina. De multe ori, mai ales când ceata abia se formează mergând de la unul la altul, iese și fata, îndeosebi, afară, să ajute la colindat, după care vor pleca împreună la alți prieteni sau rudeni. De obicei fetele așteaptă acasă pentru a fi colindate de feciori, aceștia adunându-se mai mulți să formeze ceata.

La intrarea în ogradă, colindătorii merg direct sub fereastră și încep a colinda, la terminarea urării "Să-ajungeți multe sări ca sara din ia(stă) sară", gazda deschide ușa și spune "Să trăiți, hadați în casă". În casă, după vârstă, sunt dăruți pentru colindă. Copiilor li se dau fructe (mere, pere, nuci, alune), prăjituri, cozonac, cocuți, mai nou și bani; sunt întrebați ai cui sunt, dacă mai știu și alte colinde, punându-i să mai colinde. Copiii mici, de 2-3 ani, sunt duși la colindat singuri, de către tată, la nașul de botez. Este prima lor colindă, de obicei

Puică neagră bagă-n sac,
Scoală, gazdă, dă-mi colac;
De mi-i da, de nu mi-i da
Altu nu ț-o colinda
Că mi-i scurtă gubuța
Și mă tem c-oi îngheța.

(variantă mai glumeată: Și mi-a-ngheta puțuca).

Cetele de tineri colindă tot la fereastră, dar după ce sunt chemați în casă sunt serviți cu băutură, sarmale, cârnați, coptături, rămânând mai mult timp. Atunci când vin colindători copii, sau cu steaua, viflaimul și capra, ei nu pleacă din casă; dacă vine o ceată de alți tineri, atunci sunt nevoiți să plece, pentru că dacă vine alt rând de colindători este obiceiul de a pleca rândul dinainte. Însă ei, de obicei știu unii de alții. Doar la copii, uneori, o ceată așteaptă "la rând" să colinde la casa respectivă. Dacă fetițele știu că sunt primele la casa unde colindă, așteaptă până vine să colinde un rând de băieți.

De obicei tinerii și vârstnicii se înțeleg la ce casă vor rămâne mai la urmă, către dimineață, unde vor continua să colinde, să petreacă.

Săliștea de Sus, 2002.

În pădure m-am născut,
În pădure am crescut,

Acasă m-au adus
Și mare doamnă m-o pus.

(Masa)